

MEJA MED BALKANSKIM POLOTOKOM IN EVROPSKIM TRUPOM.

„Geografska lega je usoda“. S tem stavkom pričinja *Hermann Lautensach* poglavje o državah srednje Evrope in misli pred vsem na Nemčijo.¹ Če le kje, je ta stavek veljaven glede geopolitike Balkana in naše države še posebej.

Geografska lega in konfiguracija Balkanskega polotoka se je dovolj pogosto in dovolj izčrpno karakterizirala.² Ponovim naj samo na kratko: Pomanjkanje prirodne meje, slične Alpam ter Pirenejem, na severu napram evropskemu trupu, pri tem baš zelo široka severna stran, vežoča ga s kontinentom, zoževanje polotoka proti jugu, ozko Jadransko in slično Jonsko morje na zapadu, ki ne izolirata, marveč pospešujeta kontakt. Slično ne izolira na jugu Egejsko morje, marveč pomeni z nešteti otoki in polotoki ter zalivi res pravi prirodni most do Male Azije, kamor veže tudi ožinski sektor Bosporus—Dardanele. Izolira do neke mere samo Črno morje, ki je brez otokov in podolgovato v smeri vzhod—zapad.

V površinskem pogledu je karakteristično, da nimamo v centralnem predelu nikake večje ravnine odnosno kotline, marveč imamo v daleko pretežni meri gorat svet, s težko prehodnim dinarskim in do neke mere sličnim šarsko—pindskim sistemom na zapadu in sistemom manjših kotlin, zaprtih in pospešujočih izolacijo ter politično atomizacijo, v osrednjem pasu. Šele na vzhodu imamo večje kotline odnosno ravnine, zato so tod hitreje nastajale večje države, dočim je bila zapadna polovica v dobi primitivnejše civilizacije politično mnogo bolj atomizirana. Balkanski del naše države obsega pglavitni predel tega v celoti izoliranega, v podrobnem pa razkosanega tipa, vendar pričinja vzhodni tip pravzaprav šele na Vakarel-skem sedlu in ob srednjem Iskru. Od jadranske in jonske strani je notranjost težje dostopna, mnogo lažje od egejske strani; imamo sicer mogočne gorske barijere tudi na tej strani, vendar vodita skoznje dve kardinalni prirodni podolžni poti, moravsko-varinarska in moravsko-nišavsko-mariška.

¹ H. Lautensach, *Länderkunde*. Gotha 1926 p. 190.

² Ker je odstavek o konfiguraciji, površinskem značaju ter mejah Balkanskega polotoka uvrščen v vsako količkej večjo studijo, ki se bavi z zgodovino ali geografijo južnovzhodnega dela Evrope, naj mi bo dovoljeno, da podrobno citiranje opustim.

Najlažja dostopnost od črnomske strani ne prihaja do učinka spričo prometne neaktivnosti v tej smeri: Dočim je notranjost geomorfološko razkosana in ima samo majhne kotlinice, imamo na periferijah razen na dinarski obali povsod večje ali vsaj znatnejše ravnine.

Navedena svojstva povdarjajo kontinentalni karakter polotoka, dasi ga niso mogla obvarovati pred vplivi s prekomorja, ki so prihajali posebno v smeri od Male Azije.

Pomanjkanje pogojev izolacije v velikem slogu, lega na velikih prirodnih potih med središči različnih kultur in večjimi prirodnimi enotami, nenavadna razčlenjenost površine, to so geografske osnove naše narodne zgodovine, ki je bila ves čas polna sprememb, domala vedno odsev velikih političnih in kulturnih dogodkov na obrobju ali vsaj v bližini našega narodnega teritorija.

Historično-politična in geografska meja.

Osobito pa je bilo usodno, da sta na severu ob polotoku dve veliki nižavji, na vzhodu Rumunsko-bolgarsko, ki bi ga mogli nazivati tudi Dolenjedonavsko nižavje; to je že del ogromnega Vzhodnoevropskega nižavja. Na zapadu je tudi dovolj veliko Panonsko nižavje, segajoče od karpatskega loka do vzhodnega roba Alp; v geografiji bi mu mogli upravičeno dati ime Srednjedonavsko nižavje.

Za severno mejo polotoka se smatra Donava od ustja do Beograda in dalje Sava. Ali že v tem sektorju je težava na spodnji Donavi, kjer je neprirodno, šteti Dobrudžo k Balkanu, sosednje, južneje ležeče podonavske dele Vlaške nižine pa ne. Zato bi se mogla kot severna meja polotoka vzeti nižinska črta Črna voda—Konstanca, kjer je razdalja med donavskim kolenom in Črnim morjem najkrajša.³ Še večja je težava z mejo na severozapadu. Tu so si geografi povečini mislili mejo polotoka na Savi do Siska, a dalje na Kolpi do Osilnice in odtod naprej v zračni črti preko kraškega masiva na Jadransko morje v severnem kotu Kvarnera.⁴ Tu, kjer je Dinarski sistem najožji in takorekoč preščipnjen, bi bila po Krebsovem naziranju najprikladnejša meja med Alpami in Dinarskim gorovjem ter hkrati meja Balkanskega polotoka.⁵ Poleg tega pa se je pojavila težnja, misliti si mejo na Savi še od Siska navzgor do Ljubljanske kotline, odtod pa slediti meji med Dinarskim sistemom in Alpami do Soče in potem ob Soči navzdol do Tržaškega zaliva.⁶ Ali vse navedene varijante imajo vendarle značilnosti umetne meje.

Na velikih nižavjih so reke le slabe mejnice, gotovo pa neprimerno slabše nego gore. Imajo zelo počasen tek, povečini tudi manjšo globino,

³ Eugen Oberhummer, Die Balkanvölker. Wien 1917, str. 48.

⁴ Tako Theobald Fischer, Die Südeuropäischen Halbinseln, A. Kirchhoff, Länderkunde von Europa, str. 73 in mnogi drugi.

⁵ Norb. Krebs, Zur Geomorphologie von Hochkroatien und Unterkrain. Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin. Sonderband Berlin 1923. str. 208.

⁶ Alired Philippson. Europa, str. 239. Slično J. Cvijić, La Péninsule Balkanique, str. 6.

vrh tega so v zimski dobi često zamrznjene, tako da jih tudi v dobi primitivne tehnike ni bilo težko prekoračiti. Zato Donava kot meja ni pomenila posebno krepke barijere, niti v Bolgarsko-vlaški nižini, niti v Panonski kotlini.

Za zgodovino Balkana je bila Vlaško-bolgarska nižina velikega pomena. Stepne značilnosti se pokažejo na njej čim vzhodneje v tem izdatnejši meri. Predstavlja zaključni del ogromnega stepnega pasu, ki se vleče po vsem južnem in južnovzhodnem delu Rusije, pa še dalje med Uralom in Kaspijskim morjem tja v osrčje Azije. To je ogromen, v klimatskem, nekdam tudi v vegetacijskem in ekonomskem pogledu precej enoten predel, ki je imel spričo tega dolgo slično usodo. Tudi od prvih početkov zgodovinske ere gospodovali mongolski nomadi, ki so iz svojega izvorišča v sredini Azije prihajali do Karpatov in dolence Donave ter do Balkana. Do zaključka srednjega veka je bila zgodovina vzhodne in južnovzhodne Evrope pod vplivom mongolskih nomadov in njihovih držav, zdaj v večji, zdaj v manjši meri. Nekatero od mongolskih invazij so še dosegle Panonsko nižavje, ki se mora po svoji naradi imenovati zadnji, najbolj na zapad pomaknjeni, dasi s Karpati od stepne enote že ločeni člen v vrsti ogromnega stepnega predela. Ker se ta stepni pas zaključuje baš na severnem robu Balkana, je razumljivo, da so stepna ljudstva vplivala še na polotok, bodisi preko Vlaško-bolgarske nižine ali preko Panonskega nižavja. V obeh predelih so ostali do danes sledovi mongolskih invazij v prebivalstvu. Baš v zvezi s stepnim predelom, ki je bil mnogo stoletij velika cesta za preseljevanje narodov, se pokaže najbolj pomen Panonskega nižavja; zakaj ta velika kotlina se je kot politična enota, ofenzivna napram obrobni predelom, pokazala baš takrat. — morda točneje: *samo* takrat, kadar je dobila svež dotok nomadskega barbarizma z vzhoda, novo poplavo nomadov, ki so bili v primitivnejših dobah v vojaško-političnem pogledu vedno močnejši od poljedelskega prebivalstva na periferiji stepne kotline.

Rusi, ki so največ trpeli radi mongolskih invazij, so naposled prevzeli za njimi dedščino, se polastili polagoma vsega stepnega pasu in končno pričeli z ekspanzijo po prirodni poti proti Balkanu. Zato je njihov vpliv za zgodovino Balkana od srede XVIII. stoletja dalje odločilnega pomena. Rumunija, ki je končno nastala na mejnem predelu med Balkanom in evropskim vzhodom, je ostala izrazita prehodna dežela na sredi med vzhodno, južno in srednjo Evropo.

Od Djerdapa do Kolpinega porečja se balkanske vzpetosti povsod prav polagoma znižujejo proti severu in prehajajo onstran nizkega gričevja v ravnine Panonskega nižavja. Vrh tega se ravnina na mnogih mestih začne že južno od Donave ter Save in v take, proti jugu segajoče ravninske zatoke prehaja več dosti prostornih dolin iz notranjosti. Tako severna Srbija kot severna Bosna in zapadna Hrvaška se morajo označevati kot periferne pokrajine Balkanskega polotoka, — ali likrati predstavljajo obrobje panonskega nižavja.

Panonsko ali Srednjedonavsko nižavje je na prvi pogled gotovo ena najbolj izrazitih prirodnih enot v Evropi. Ogromna ravnina, obdana z izra-

zito, dasi ne povsod enako visoko in široko ograjo Karpatov na severu in vzhodu, s široko končno fronto Vzhodnih Alp na zapadu, z dinarskimi, in rodopskimi vzpetostmi na jugu. Zdi se na prvi pogled, da zahteva svoj adekvatni antropogeografski izraz v formiranju političnih in etničnih enot. Panonsko nižavje pa je kljub svoji izraziti geografski enotnosti — prehodna pokrajina. Leži v srednji Evropi in sicer skoro sredi kontinenta ter ima po predalpski ravnini ob gornji Donavi dobro prirodno zvezo s Švabsko-bavarsko kotlino južne Nemčije ter potemtakem z zapadnim delom srednje Evrope. Preko Moravske ravnine odnosno doline in čez razvodna Moravska vrata pri Hranicah ima prav tako dobro zvezo s širnimi ravninami ob Odri in Visli. Vrh tega so Gozdni Karpati nizek obod, ki se je s svojimi številnimi nizkimi in širokimi prelazi (na pr. Dukla samo 502 m.) v toku zgodovine dovolj malo učinkovito uveljavil kot pregraja med vzhodno Evropo in nižavjem samim. Kako prirodno zvezo ima Panonska kotlina z Balkanom; in preko njega z orijentom, se je že dovolj naglašalo. Prav tako ali v nekkih dobah še bolj važna je bila pot preko Ljubljanske kotline in Krasa ter spodnje Soče do Gorenjeitalske nižine; v dobi preseljevanja narodov se je posebno pokazal njen pomen.

Spričo tega je bila Panonska kotlina sama večkrat pod vplivi iz srednje Evrope in Italije, prav tako tudi pod vplivi vzhodne Evrope; bili so toliko močnejši, kolikor močnejše so bile njihove politične tvorbe. In kdor je došel v Panonsko kotlino, je skušal preko nje vplivati na Balkan. Obratno je orijent, kadar je zavladal nad Balkanom, silil tudi na Srednjedonavsko nižavje.

Politična zgodovina Panonske kotline nam kaže zanimivo sliko, kako so se menjavali vplivi iz navedenih predelov. Iz nje se vidi, da se je moglo Panonsko nižavje le deloma uveljaviti kot samostojna politična enota. Prva historična doba nam pokaže nižavje razdeljeno; rimski limes je potekal pol tisočletja po njega sredini ob Donavi od Dunaja — Vindobone do Beograda — Singidunuma. V območju današnje Vojvodine se je meja pozneje v toliko spremenila, da je šla ob Tisi navzgor blizu do Mориševega ustja, morda celo do reke same; to je bil del zapadne meje Dacije, ki je šla tedaj pravtako po nižavju. Bačka ni pripadala rimskemu imperiju, ali v obrambo zoper bojevite Jazyge so morali Rimljani zgraditi utrjeni limes vzporedno z Donavo, a 20 km severno od nje od Apatina do Čuruga; reka sama za varstvo ni zadostovala. Frankovska država je s Karlom Velikim svojo vzhodno mejo potegnila zopet po sredi kotline v smeri od severa proti jugu. Pozneje si je država Bolgarov priključila južno — vzhodni del kotline. Bizantinsko cesarstvo je dolgo časa držalo Srem, ki naj bi ščitil dohod na Balkan. Naposled je velika Turčija znova razdelila kotlino in si vzela večji osrednji in južni del. Vmes je bila kotlina politično enotna le v dobi Hunov, potem v dobi Avarov — odšteti moramo pri tem zopet Samovo dobo —, dalje v starejši madžarski epohi, v novejšem času pa, vsaj deloma, ko so si Habsburgovci tu razširili svoje gospodstvo na škodo Turčije, dokler se niso za kratko dobo Madžari napol osamosvojili.

Vsak večji imperij, ki se je razširil do prirodnega oboda Panonske kotline, je tedaj posegel na nižavje samo ter ga politično razdelil, kar moramo brezpogojno šteti za znak, da je njegova prirodna enotnost geopolitično le slabše kvalitete. To naj bi bil važen nauk za one, ki označujejo današnjo politično razkosanost nižavja za protiprirodno in spričo tega ne verjamejo v neno trajnost. Lega ob sredini srednje Evrope, vrh tega na obrobju Balkanskega polotoka in vzhodne Evrope ne dovoljuje zadostne izolacije i to je šele prava geolitična karakterizacija Panonskega nižavja.

Veren izraz označene lege je etnografska slika, kakor nam jo kaže današnje stanje. Gorski okvir okrog nižavja za poselitev nikjer ni nudil znatnejših ovir, kar se sklada s pojavom, da gorovja pri naseljevanje ne pomenijo preprek. Rusi iz vzhodne Evrope, Čehoslovaki od severa, Rumuni z Vlaškega nižavja odnosno z Balkana, Jugosloveni z Balkana in Nemci od zapada so prekoračili obrobna gorovja in se naselili še po znatnem perifernem delu nižavja. Z današnjo politično razdelitvijo se je tedaj samo ponovilo ono, kar se je tekom zgodovine zgodilo že često in kar je v skladu z geopolitično lego nižavja.

Kakor Dunajska kotlina z Moravskim poljem in obdonavsko prirodno potjo na severo-zapadu, tako tvori panonska ravan med Dravo in Savo, deloma se južno od slednje, poseben predel Velikopanonske kotline.⁷ Vse dinarske doline od Krke ter Kolpe do Kolubare in Tamnave v Srbiji se iztekajo v ravno Posavino, ki tvori tedaj njih prirodni zaključek. Nujno je potemtakem, da tvorijo vsaj spodnji deli navedenih dolin celoto s Posavino, ki pomeni zanje centralno medsebojno zvezo. Posavina, ki je v bližini reke prevlačna in slabše prehodna, tvori enoto z vsem ravnim predelom tja do Drave. To prostrano medvodje je tvorilo tudi v zgodovini domala vedno upravopolitično skupnost; geografsko in klimatsko sega navzgor še v vzhodno Slovenijo. Sava in Drava tečeta paralelno, ne proti središču kotline, marveč vzporedno z njenim obodom. S tem je temu perifernemu predelu povdarjen poseben značaj v kotlini.

Ravnina ob najspodnjejši Savi in ob Donavi do Železnih vrat tvori organičen zaključek Šumadije oziroma Pomoravske Srbije; tu se izteka Moravskovardarska dolina v Panonsko nižavje. Kdor ima v posesti to dolino, bo brezpogojno moral stremeti za tem, da si drži v rokah tudi obrečje med ustjem Kolubare in Djerdapom in kdor ima na severu strah pred posestnikom imenovane doline, se bo vso močjo potegoval za to, da ima v rokah zadnjo možno pregrajo pred njo. Odtod ogromni vojaški pomen Beograda ter trdnjav med Mačvo in Djerdapom (Šabac, Smederevo, Golubac) v vseh časih.

Pa še več. Donava in Sava se moreta imenovati tu prirodna meja le s primernim pridržkom. Če velja o ozkih morjih, da bolj pospešujejo kontakt med nasprotnima primorjema, nego tvorijo ločilo med njima, koliko

⁷ Otto Lehmann, Zur historisch-politischen Geographie von Österreich und Ungarn. Mitteilungen der Geographischen Gesellschaft in Wien, 1919., str. 150 sl.

bolj velja to o velikih, počasi tekoćih rekah na širnih ravninah. Saj je tu voda odnekadaj najpriroćnejše in najboljše prometno sredstvo, osobito za deželu, kjer je tako mnogo jezerc, opuščeni rećnih rokavov ter moćvirij, kjer so tako pogostne poplave in kjer tvori površino mehka diluvijalno-aluvijalna naplavina, najslabša osnova za vse vrste umetnih potov. Donava in Sava tu vežeta, ne pa loćita pokrajino, zato ju smemo imenovati prirodno mejo le v najbolj mehanićnem pomenu, le ker se tako v prirodi kot na geografski karti na videz najlažje vporabljata za mejnico. Kako so reke na nižavju, osobito pa v Panonski kotlini, neprikladne za politićno mejo radi tega, ker neprestano menjavajo svoje struge z meandriranjem in razcepljanjem, je pokazal *Jovan Cvijić*.⁸

Naše Posavje, Podravje in Podonavje, to je predel od vzhodne Slovenije pa do Djerdapa in Banatskega gorovja se more prav tako oznaćivati kot periferni del Balkanskega polotoka kot Panonskega nižavja. Tu pravzaprav ne toliko za mejo kot za zvezo med obema predeloma. Zato moremo v zgodovini opazovati stremljenja *ne morda rozdeliti si ta zvezni, posredovalni pas, — morebiti s Savo in Donavo kot mejo! —, marveć pripojiti si ga. Zato toliko krvavih bojev za njegovo posest.*

V rimski dobi je šla meja med provincama Panonijo in Dalmacijo južno od Save, tako da je Panonija obsegala še dolenje Pokupje in vso Posavino z bližnjim južnim grićevjem, ki je za mejo bolj upravićeno nego Sava sama. Rimska državna meja ob Baćki je sicer sprva potekala na Donavi, ali utrjeni limes, ki se je ohranil v Baćki 20 km severno od reke, sredi ravnine, prića, da se Rimljani na orbambno pozicijo na reki niso zanesli dovolj. V srednjem veku so se vse moćnejše balkanske države borile s politićnimi gospodarji Panonskega nižavja za posest — *ne morda donavsko-savske rećne ćrte, marveć za posest severnega glacisa, osobito Srema. Ko se je ojaćila Madžarska, si je ustanovila mejne krajine južno od Save in Donave, kar se je posebno izrazito pokazalo v dobi kralja Matjaža Korvina, ki je tu organiziral na novo banate Maćvo z Beogradom, Srebrnik in Jajce v obrambo proti Turkom. Ko so se Turki v Sremskih Karlovcih l. 1699. odrekli Ogrski, so popustili šele, ko jim je Avstrija pustila še nadalje vzhodni Srem in Banat. V sledeći vojni 1716—1718. so Turki izgubili tudi to, ali Avstrija se ni zadovoljila morda z mejo na Savi in Donavi, marveć si je vzela tudi pas severne Bosne ob Savi od dolenje Une do dolenje Drine in najsevernejšo Srbijo od Drine do dolenjega Timoka s topim klinom, segajoćim v Pomoravju navzgor do Stalaća in do spodnje Zapadne Morave. Nikdar do te dobe se ni mogla ustaliti meja na Savi in Donavi. Šele leto 1739. jo je namestilo tu; toda razumljivo, zakaj. Saj je bila to avstrijska ofenzivna vojna, ki se je ponesrećila in mirovna pogodba je pomenila turško zmago, dasi slabotno; mir v Beogradu je bil tedaj kompromis, sklenjen v dobi obojestranske slabosti. Prav takega znaćaja je*

⁸ J. Cvijić, Границе и склоп наше земље. Гласник Географског Друштва, св. 5. Beograd 1921, str. 4. sl.

bila vojna l. 1787—1791., ki je s svištovskim mirom petrificirala beogradsko mejno črto na Donavi in Savi domala za sto let. Avstrijska ekspanzija. l. 1878. jo je odstranila s srednje Save in zadnja ofenziva habsburgovskega Dunaja zoper Balkan jo je želela odstraniti tudi z dolnje Save in Donave.

Z ustanovitvijo Jugoslavije je Balkan prešel v ofenzivo proti Panonskemu nižavju in dobil meje, kakor so potrebne za sklop vardarsko-pomoravskih in posavsko-podravskih predelov.

Iz navedenega se razvidi, kako težko je označiti točno mejo med Balkanom in kontinentalnim predelom. Donava in Sava ne tvorita meje v nobenem pogledu dovolj izrazito. Ravnina sega na več sektorjih se južno od rek. Politično je ne tvorita in sta jo predstavljali tekem zgodovine le malokdaj. Klimatsko je ne pomenita in tudi ne antropogeografsko; srpsko-hrvatsko prebivalstvo sega na ves predel Savsko-dravskega medrečja in na ves sremsko-podonavski glacis.

Etnopolitična meja.

V starejših geografskih razpravah o legi in mejah držav se je vpošteval v prvi vrsti moment dobrih prirodnih granic. V dobi narodnih držav in naraščajoče pomembnosti manjšinskih problemov je postal silno važen tudi moment čim boljših etnopolitičnih meja; te so najboljše takrat, ko se državna meja čim manj razlikuje od etnične.

Narodnostne meje so različne vrste, jasne in enostavne kot na pr. med Holandci in Nemci, Švedi in Norvežani i t. d., ali nepregledne in komplicirane; k tej drugi vrsti spadajo narodnostne meje v prehodnem pasu med Balkanom in Evropo.

Oba predela, Panonski in Dolnjedonavski, kažeta v svojih etnografskih značilnostih neke sličnosti. Kakor ostali deli velikega južnoruskega stepnega pasu, se je tudi ravni predel Dobrudže ter bližnje južne Besarabije kesno obljudil; tod je bilo tekom mnogih stoletij domovališče nomadskih, povečini mongolskih ljudstev. Ko so z zaključkom srednjega veka prenehali dotoki Mongolov, so se severnejši poljedelci pričeli razširjati po stepnem predelu ter so ga polagoma spremenili v orno zemljo in travnike. Vendar je v dolnjedonavskem sektorju turško-tatarsko gospostvo zaviralo ta proces. Šele ko je koncem XVIII. in tekom XIX. stoletja Rusija napravila temu gospostvu konec, se je pričela nagla in vedno intenzivnejša kolonizacija. Najizrazitejši stepni predel ob donavski delti, in sicer tako v Dobrudži kot v južni Besarabiji, kaže najtipičnejšo sliko mladega kolonizacijskega ozemlja z veliko mešanico najrazličnejših ljudstev, kjer relativno kratka doba še ni dovolila, da bi se bila izvršila količkaj znatnejša notranja asimilacija. Zato vlada v navedenem predelu velika etnična neenotnost, najpestrejša etnografska, jezikovna kulturna pomešanost, ki je bila povečini tolika, da ni imela nobena etnična skupina absolutne večine, relativna večina pa se je spreminjala od okraja do okraja. Šele pod vtisom nacionalnopolitične tendence najnovejše dobe odnosno novih narodnih držav se razmerje polagoma

spreminja v korist politično gospodujoče narodnosti, kakor se vidi osobito v Dobrudži. Malorusi in Velikorusi, Rumuni, Bolgari kot mejaši po kompaktnem svojem etničnem teritoriju so povsed pomešani z ostanki starejših ljudstev, Tatarov odn. Mongolov, Turkov, Židov in Grkov ter novejšimi kolonisti, ki so poleg Nemcev zopet Bolgari, Veliko — in Malorusi ter Rumuni, seveda pa tudi Armenci, Cigani itd.

Zato je razumljivo, da je tod skrajno težko potegniti državopolitično mejo, ki bi se vjemala z načeli narodnostnih držav. Spričo pomanjkanja količkaj boljših prirodnih meja so igrale tod v vseh časih reke važno vlogo pri razmejitvah in jo igrajo še danes. To pa seveda ni moglo preprečiti, da se etnične meje ne vjemajo z njimi in da se spričo tega vrši huda borba za izboljšanje meja, za usodo Dobrudže in Besarabije.

Južni predel Panonske kotline spominja v etnopolitičnem pogledu zelo močno na odnošaje ob najspodnjejši Donavi. Tudi tu imamo staro stepno ozemlje, ki je bilo nekdanj neprimerno redkeje obljudeno, kjer pa se je spričo velikih sprememb v toku turških vojn prebivalstvo še posebno razredčilo. Intenzivna poljedelska kolonizacija je tudi tu pričela po propadu turškega gospodstva v XVIII. stoletju in se nadaljevala v manjši meri v toku XIX. veka. K starejšim kolonistom so prihajali novi in tu se je na mejnem pasu med Balkanom in Panonskim basenom nabral etnični konglomerat, v katerem so se mešali Srbi in Hrvati ter Rumuni od juga ter Madžari, Nemci, Čehoslovaki in Rusini od severa, ne glede na neznatnejše druge drobce (Francozi, Židi, Italijani, Albanci). Tudi tu imamo tedaj tipičen mlad kolonizacijski predel, v katerem je narodna pomešanost tolika, da nima nobena etnična skupina absolutne večine. Tu je morala narodno-državna razmejitev, ki je stremala za tem, da podeli politično gospodstvo relativno najjačji etnični skupini, tudi v najboljšem slučaju računati z močnimi drugorodnimi manjšinami.

Sličnih primerov kakor je severni obmejni balkanski pas, primerov mladega, še povsem neasimiliranega kolonizacijskega ozemlja nima niti zapadna niti srednja Evropa, marveč samo še nekateri deli vzhodne Evrope, osobito veliki stepni pas tja do Urala.

Povsem drugačno sliko tako geografske kot etnične in etnopolitične meje imamo na skrajnem severozapadu naše države.

Na severozapadu sega Balkanski polotok do Alp. Meja med polotokom in kontinentom je tu še colj problematična, prirodne meje ni, od umetnih mejnic pa ne zadovoljuje nobena. Dinarski sistem prehaja v Alpe brez orografsko vidnih znakov. Vsekakor pa je mejni odnosno prehodni predel med Kvarnerom, Tržaškim zalivom in gornjo Savo; tod so potekale meje političnih formacij Balkana (na pr. rimska provinca Dalmatia) ter alpskih (provinca Noricum), semkaj pa je segal tudi še politični vpliv gornje Italije (provinca Venetia), od vzhoda pa Panonskega nižavja (prov. Pannonia). V Sloveniji nismo tedaj samo na meji med Balkanom in srednjo Evropo, mareč tudi na meji Apeninskega polotoka in hkrati ob prometno vedno važnem severnem zaključku Jadranskega morja, vrh tega v zapadnem obrobju

Panonskega nižavja. Geopolitična situacija je tu potemtakem še nekoliko bolj komplicirana nego na ostalih sektorjih meje med Balkanom in kontinentom, zakaj tu so se vedno križale politične volje navedenih štirih prirodnih predelov. Zato je ostalo slovensko ozemlje do danes na velevažni etnični meji, kakor malokateri drug del Evrope; do tod sega s Slovenci še slovanstvo, do tod sega od severa z Nemci germanstvo, od zapada z Italijani romanstvo, a na severovzhodu imamo še Madžare kot predstavnika mongolske skupine.

Posledica take lege je morala biti, da je ostalo slovensko ozemlje v zgodovini domala vedno razdeljeno v političnem pogledu in da so se udeleževali tudi različni kulturni vplivi.⁹ Dočim je v starem veku prevladoval vpliv Italije, je od sredine srednjega veka dalje prevladal popolnoma vpliv nemške srednje Evrope, ki je vstal za Slovenijo z malimi izjemami mero-dajen do osvobojenja, ko je prevladal balkanski vpliv, vendar samo tako, da je pripadel ves zapadni del Slovenije Italiji, severozapadni Avstriji, a nekaj se panonskega Prekmurja Madžarski.

Meja napram nemški srednji Evropi je bila tedaj za politično usodo Slovencev najvažnejša. Danes se zdi sicer italijansko mejaštvo usodnejše, ali ne sme se prezreti, da se nahaja nemštvo še v povsem nenormalnem položaju, v vlogi poraženca velike vojne, kar pa je samo izjemna situacija. Ob vzhodnem robu Alp je vedno šla važna pot iz srednje Evrope proti Tržaško-beneškemu zalivu; ta pot, vporabljan živo v vseh historično znanih epohah, je tem važnejši, ker Nemci obvladajo tudi veliko večino vzhodnih Alp in ker je danes za veliko industrijsko-eksportno državo trajnega interesa možnost vsaj ekonomskega dostopa do severnega Jadrana. Spričo stremljenja po združitvi Avstrije in Nemčije se odpirajo zelo raznolične možnosti, ki opozarjajo na isto osnovno dejstvo, da je bila za Slovenijo vedno najusodnejša meja s srednjo Evropo.

Sosedstvo srednje Evrope se je udeleževalo na svojevrsten način, kakor ga podobnega nimamo niti na panonskem niti na dolenjdonavskem sektorju severne balkanske meje. Tu smo imeli Slovenci opraviti ne samo s politično močnejšim, marveč tudi s kulturno poprej razvitim narodom, zato je dobil naš obmejni pas prav posebne politične, etnične, kulturne in socialne značilnosti. Vendar te značilnosti, kakor so se posebno živo pokazale o priliki koroškega plebiscita, niso morda specijaliteta samo Slovenije, marveč jih imamo v povsem slični obliki tudi po mnogih drugih predelih Evrope.

Od konca srednjega veka, osobito pa od prve dobe novega veka dalje imamo v kontinentalni Evropi kulturni razvoj geografsko tako razporejen, da se kultura stopnjuje v smeri od vzhoda proti zapadu, da so tedaj čim zapadnejše tem kulturnejši narodi. V političnem pogledu pa imamo še od poprej pojav, da so vse države centralnega pasu ofenzivne proti vzhodu

⁹ Več o tem: Словеначка. Српска Књижевна Задруга. Коло, XXX, бр. 202, Београд 1927, Географски преглед.

a več ali manj defenzivne proti zapadu. Prvi primer teh odnošajev imamo pri Franciji, dasi tu v manj izraziti meri, ker jo čuva na zapadu prirodni varuh — Atlantski ocean. Vendar ni prezreti, da se je morala dolgo otepati angleške ofenzivnosti. Zelo izrazito pa se vidijo zgoraj označene historične smeri nacionalne dinamike pri Nemcih, ki so ostali na zapadu defenzivni, na vzhodu pa so vršili uspešno ekspanzijo proti severnim Slovanom, Polabcem in Poljakom ter Čehoslovakom, vrh tega tudi v Baltiku; njihova ofenzivna smer se je v Podonavlu zaokrenila v Panonsko nižavle, ob vzhodnem robu Alp pa proti Jadranu. Slovenci smo bili tedaj na napadalni nemški vzhodni fronti. Slično je bilo s Poljsko, ki je ostala v malo uspešni defenzivi prvi zapadu ter tamkaj izgubila obilo terena, a se je mogla na vzhod razširiti na račun Litve in Rusije. Pri Rusiji se ponavlja ista slika, izguba terena na zapadu, a ogromne pridobitve na vzhodu v porečju Volge, — in tudi Sibirijo lahko imenujemo v tej zvezi, — kesneje tudi na jugu tja do obrežja Črnega morja in Kavkaza. Premeščanje državnih prestolic je vidni znak navedenega; pri Nemcih sprva državna središča na Rheinu, pozneje prestolnica na Dunaju in v Berlinu, na prvotno slovanskih tleh; pri Poljakih prehajanje vodilne vloge od Gnjezna in Krakova na Varšavo in Vilno, pri Rusih povsem analogno kot pri Nemcih: prvotna metropola v Kijevu na Dnjepru, pozneje v Moskvi in v Petrogradu - Leningradu, na ozemlju, kjer spočetka sploh ni bilo Rusov.

Učinki paralelnih pojavov nacionalne dinamike se kažejo v vseh sektorjih v isti obliki. Posledice se vidijo v etnični, socialni, kulturni, politični strukturi vseh narodov v navedeni zoni na analogen način.

Vsak narod v navedeni zoni kaže v današnji etnični strukturi bistveno razliko med svojo vzhodno in zapadno stranjo. Na zapadni strani podrejena vloga napram politično, kulturno in ekonomsko močnejšemu ter naprednejšemu sosеду, na vzhodu gospodstvo nad politično kulturno in ekonomsko slabejšim narodom. Ta historični fakt je tekom stoletij povzročil čisto določene socialne procese: gospodujoči narod je na svojem vzhodnem mejnem sektorju izvršil nad deli ali drobci sosednih narodov veliko asimilativno delo, ki se kaže v naslednjem: podrejeno ljudstvo je izgubilo svoje plemstvo, ki je prešlo med plemstvo gospodujočega naroda; meščanski in intelektualni sloj se je prilagodil gospodujočemu milijeju, prevzel deloma ali celo popolnoma jezik meščanstva in intelektualcev gospodujoče celote; celo vera se je prilagodila, kjer je bila spričo razlik prilika ali potreba (prim. unijačenje v vzhodni Poljski). Z vsem tem združena je bila duhovna asimilacija, ki je dosegla končno ta rezultat, da so podrejeni etnični deli čutili skupnost z gospodujočimi, ali se vsaj niso več zavedali in niso čutili razlike, ki je prvotno v političnem in etničnem pogledu njihov rod ločila od gospodujočega. Državni jezik, različen od njihove maternje govornice, a važen kot občevalni jezik, so pričeli smatrati tudi za svoj kulturni in književni jezik. Najmanj učinkovita je ostala asimilacija med kmetskim prebivalstvom, ki je, če ni bilo posebno močne tujerodne agrarne kolonizacije (Polabski Slovani, Alpe na vzhodu, vzhodna Rusija), očuvalo svoj

stari jezik, dasi seveda močno modificiran po jeziku gospodujočega naroda. Ali v duhovnonacionalnem pogledu je ostalo kmetstvo prebivalstvo v bistvu amorfno, vendar po mehanizmu duhovne tradicije usmerjeno za asimiliranimi meščani ter intelektualci.

Tako stanje je bilo ob pričetku dobe narodnega preporoda; pri vseh navedenih velikih narodih je bilo razlikovati aktivno stran na vzhodu in pasivno na zapadu. Na zapadni francoski strani imamo kot spomin na defenzivne vojne zoper Anglijo še danes angleško gospostvo nad Normanskim otočjem, ležečim tik ob francoski obali; otočje ima francosko prebivalstvo, ki pa je močno anglizirano. Nemci so imeli pasivno mejno zono napram Francozom, aktivno napram Polabcem, Poljakom, Čehom in Slovencem, Poljaki pasivno stran napram Nemcem, aktivno napram Litovcem, Belorusom in Ukrajincem, Rusi (odnosno Belorusi in Ukrajinci) pasivno stran napram Poljakom in aktivno napram neštetim ljudstvom na vsem ogromnem področju od finske meje do Črnega morja, osobito pa v porečju Volge.

V navedenih zonah se je vršil socialni proces asimilacije povsod slično, brez razlike po rasnih ali etničnih kvalitetah; Slovani ali Germani ali mongolska in druga ljudstva so vsa v bistvu enako podlegala zakonitosti asimilativnega procesa.

Doba narodnega preporoda v XIX. stoletju je povzročila, da se je pričel v navedenih zonah narodne asimilacije obratni proces — nacionalne regeneracije. Narodni preporod je objel najprej ljudstva v aktivni nemški sferi, v Nemčiji Poljake in Lužiške Srbe, v območju stare habsburške Avstrije v prvi vrsti Čeha, malo kasneje Slovence. Za tem so se pričela regenerirati ljudstva v aktivni poljski vzhodni zoni: Ukrajinci (osobito v Galiciji), Belorosi in Litovci. Rusi so na svoji vzhodni in južni aktivni zoni asimilacijo podprli z ogromno kolonizacijo in razdrobili tamkajšnja ljudstva v neznatne drobce, ki so komaj še sposobni nacionalne regeneracije. Na francoski aktivni strani se je proces narodne regeneracije pričel kasneje. Najbolj je dozdale napredoval v Belgiji, kjer je proti politični, kulturni in socialni prevladi francoskih Valonov narodni preporod germanskih Flamov napravil zelo velik napredek v teku zadnjih decenijev; ne more biti več dvoma, da čaka Belgijo končno razcepitev v dva ločena dela, valonskega in flamskega. V Alzaciji in Loreni je doba nemškega gospostva 1871—1918. razmeroma malo omajala francosko nacionalno orijentacijo tamkajšnjega nemško govorečega prebivalstva, ali kake končne forme in rezultate bo zavzelo današnje avtonomistično gibanje, je še stvar bližnje bodočnosti. V tretjem sektorju, v Luksemburgu, je situacija nespremenjena in gotovo še vedno frapantna; v državi biva samo nemško govoreče prebivalstvo, ki pa ima kljub temu še vedno francoščino kot oficijelni in administrativni jezik, ki je tudi sicer med prebivalstvom zelo v čislju.

Razvila sta se tedaj dva, po svoji genezi različna tipa narodov. Starejši tip je nastal kot mehanični produkt dolgodobnega skupnega življenja skupnih državnih doživetij, skupnih brig in stisk ter nesreč, skupnih zmag in triumfov

in ne naposled skupnih kulturnih naporov in ustvarjanj. Zavest pripadnosti k narodu je enostavno več ali manj mehanični produkt zgodovine, navezan največ na dolgodobno eksistenco skupne države. Zato Francozi istovetijo pojma narod in država in ga Nemci prav tako tesno vežejo s pojmom državnosti, le da ga spričo obilne množine po drugih državah raztresenih rojakov ojačujejo z atributom nemške kulturne skupnosti.

Drugi tip narodov se je razvil kesneje; razvoj pa tu povečini še ni popolnoma dovršen. Tu se je nacionalna zavest razvila po hudi borbi, potom ogromne propagande za probujo amorfnih, v nacionalnem pogledu indiferentnih mas. Ta propaganda je šele ustvarila narodno književnost, ponekod ustvarila šele književni jezik, ki je postal eno pglavitnih nacionalnih obeležij; šele nacionalna propaganda je vzgojila narodu tega tipa lastno zavedno inteligenco, ki je potegnila za seboj tudi ostalo meščanstvo, dočim se je morala prvotno naslanjati v prvi vrsti na kmetsko prebivalstvo. Borba nacionalnega preporoda ni bila lahka, zakaj narodno zavest je bilo treba vzbujati s podrobno propagando, ki se često ni razlikovala od običajne politične propagande ter je morala operirati s povsem političnimi argumenti. Najtežja je bila borba na narodnih mejah, kjer je bila v pasivnih sektorjih tujerodna asimilacija dosegla že veliko stopnjo in kjer so se napol-asimilirani meščani in intelektualci naslanjali na čiste, gospodujoče tujerodce.

S temi kompliciranimi etničnimi in etnopolitičnimi pojavi je morala obračunati tudi znanost. Tudi zanjo ni bila lahka naloga, določiti pojmu narodnosti vsebino ter značilnosti in ga dovolj precizno opredeliti. Praktično se je namreč zahtevalo, znanstveno ugotoviti narodno pripadnost v takomenovanih narodno — mešanih predelih, to je v zonah historične, a nedovršene asimilacije in nedovršene nacionalne regeneracije. Tu sta se udeleževali dve teoriji, subjektivna, ki jo v najtipičnejši obliki predstavljajo Francozi, v glavnem pa tudi Nemci, in pa objektivna teorija, ki je morala imeti seveda najkrepkejše zastopnike pri probujajočih se narodih. Prvim je narod — duhovna skupnost, — volja, živeti skupno nacionalno življenje, ali, kakor je najtipičneje povedal E. Renan, je vsak dan se ponavljajoči plebiscit, vse to pa brez ozira na jezik in etnične prvine prebivalstva v posameznih sektorjih. Druga teorija skuša opredeliti pripadnost k narodu z objektivnimi svojstvi, kakor je prvi vrsti jezikovna skupnost odnosno maternji jezik. Zato smatrajo Francozi Alzačane, Bretonce in dr. za Franeoze, kljub temu, da govorijo svoj poseben jezik in slično hočejo Nemci Poljake v gornji Šleziji in v Mazurij šteti k svojemu narodu kljub temu, da jih od pravih Nemcev loči poseben maternji jezik.¹⁰ V nasprotju s tem hočejo predstavniki preporojenih narodov, da se istoveti maternji jezik in narodnost, kljub temu, da vlada še razlika med maternjim jezikom in narodno zavestjo, dokler nacionalna regeneracijani povsem dovršena, dokler ni

¹⁰ H. Lautensach, Allg. Geographie str. 336.

objela vseh plasti naroda v zadostni intenzivnosti ter ustvarila dovolj trdno duhovno kohezijo.¹¹

Pristaši subjektivne teorije, kakor so tvorili forum mirovne konference v Parizu l. 1919., so smatrali plebiscit za najpravilnejši kriterij, ki naj pokaže, kaka je nacijska pripadnost odnosno nacijska volja v narodno spornih teritorijah. Po objektivni teoriji bi zadostovala zanesljiva narodnostna statistika, t. j. podatki o maternjem jeziku prebivalstva; ta pokaže narodno pripadnost, ne pa ljudska volja, ki zavisi od trenutnih okolnosti, v jedru pa je produkt historične asimilacije in je v napol preporojenih narodnih predelih vedno konservativna. Zato se je plebiscit povsod pokazal kot neugoden kriterij za mlajše narode; saj je pravilen samo s stališča subjektivnega pojmovanja narodnosti. Tudi *H. Wagner* priznava, da pomeni maternji jezik edino sredstvo, hitro določiti narodnost v jezikovno mešanih predelih.¹²

Najlepše se je smisel plebiscita pokazal na poljsko-nemški meji, kjer so imeli v obeh plebiscitnih ozemljih, v Mazuriah in v Gornji Šleziji, po maternjem jeziku Poljaki absolutno večino, pa je kljub temu v Mazuriah 98% ljudi glasovalo za Nemčijo, v Gornji Šleziji pa je po nemških računih za Nemčijo glasovalo 403.000 Nemcev in 300.000 Poljakov, za Poljsko pa 474.000 Poljakov in 5000 Nemcev (?).¹³ Povsem sličen je bil izid plebiscita v Celovski kotlini na Koroškem; tu je na plebiscitnem ozemlju, kjer je bilo celo po avstrijski statistiki iz l. 1910. 49.000 Slovencev in 23.000 Nemcev, samo 15.279 ljudi glasovalo za kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, a 22.025 za Avstrijo. Sicer se vprašanje ni stavilo tako, da bi se odločalo ali za slovensko ali za nemško narodnost, vendar je v bistvu šlo za nacijsko odločitev, kljub temu, da se je glasovalo o državni pripadnosti.

Skušal sem predočiti problem slovensko-nemške etnične meje s splošnoevropskega vidika ter sem v ta namen opozoril na analogne primere v raznih mejnih zonah zapadne, srednje in vzhodne Evrope. Storil sem to v nekoliko obširnejši obliki, da se razvidi, kako narodnostni odnošaji na slovensko-nemški etnični meji niso morda izjema, marveč pravilo, historično povsem normalen pojav za očitane tipe mejnih zon. Slično etnopolitično in etnopsihiško stanje, kakor ga je za Celovško kotlino opisal *Jovan Cvijić*,¹⁴ imamo v bistveno ne različni obliki tudi na raznih sektorjih francosko-nemške, nemške vzhodne, poljske vzhodne in ruske vzhodne ter južne

¹¹ Literatura o nacijskih problemih je ogromna. Tu naj opozorim le na knjigo *Alexandre Boldur, La Bessarabie et les relations russo-roumaines* Paris 1927, 410 strani, kjer ni le pregled različnih naziranj o narodnostnih vprašanjih, marveč tudi za nas posebno interesanten pregled plebiscitarnega reševanja teritorialnih problemov v toku XIX in XX. stoletja.

¹² *Hermann Wagner, Lehrbuch der Geographie. Allg. Erdkunde*, deseta izdaja, str. 775.

¹³ *H. Lautensach, l. c.*

¹⁴ *Јован Цвијић, Коружки плебисцит. Говори и чланци II. str. 185, sl.*

etnične meje, v vseh onih predelih, kjer se skupnost maternjega jezika ne vjema s skupnostjo narodne zavesti, nacionalnega čuvstovanja.

Problem narodne razmejitve ni tedaj kompliciran samo v sektorju ob donavskem ustju ter v panonskem predelu, marveč tudi na slovenskem severozapadu, le da so komplikacije tu drugačne prirode in še bolj zapletene.

Anton Melik.

ZUSAMMENFASSUNG

DIE GRENZE ZWISCHEN DER BALKANHALBINSEL UND DEM KONTINENTALEN RUMPF EUROPAS.

Schicksalschwer war für die Geschichte der Halbinsel der Umstand, dass gerade an der nördlichen Grenze zwei grosse Tiefebenen liegen, die Walachisch-Bulgarische Tiefebene und das Pannonische Becken. Jene ist ein Teil des riesigen Steppengebietes, das bis in das zentrale Asien reicht und das bis zum Ende des Mittelalters den Tummelplatz für mongolische Nomadenvölker bildete. Dieses war das letzte, schon etwas isolierte Endglied im grossen eurasischen Steppengürtel. Die Folge davon war, dass die Steppenvölker auf die Geschichte Balkans grossen Einfluss ausübten.

Das Pannonische Becken hat sich in der politischen Geschichte als natürliche Einheit nur teilweise bewährt. Es hat eine staatliche Einheit nur in solchen Epochen gebildet, wo es einen frischen Zuschub mongolischer Volkskraft vom Osten bekommen hat, sonst aber war es politisch meist geteilt. Alle grossen Reiche, welche ihre Grenzen bis an das Becken vorgeschoben hatten, haben sich Teile davon erobert und angegliedert; das gilt für die Geschichte der römischen Zeit, für das Frankenreich sowie auch für das Türkische Reich. Auch die Bevölkerung des Beckens war ethnisch nie einheitlich.

Was den geschichtlichen Verlauf der politischen Grenze zwischen den pannonischen und den Balkanstaaten betrifft, hat es sich gezeigt, dass dieselben sehr selten an der Donau und an der unteren Save verliefen, dass sie vielmehr entweder nördlich oder südlich von den Flussläufen gelegt wurden. Solches Bild zeigen uns die Grenzen zwischen den römischen Provinzen, sowie der Verlauf der römischen Staatsgrenze in der Batschka und im Banat, die Grenze des byzantinischen Reiches sowie die Grenze des mittelalterlichen ungarischen Staates; auch die Geschichte der türkisch-österreichischen Grenze zeigt uns das gleiche Bild. Man legte die Grenzlinie auf diese Flussläufe erst in den Jahren 1739. in 1791., wo der Krieg infolge beiderseitiger Schwäche mit einem Kompromisse enden musste. Das Gebiet beiderseits der Flussläufe ist ein Übergangsbereich, das man nicht zu teilen, sondern ganz anzugliedern und zu beherrschen bestrebt war. Von dieser Perspektive aus muss man auch die heutige Grenze zwischen Jugoslawien und Magyarern betrachten.

Was die ethnopolitische Grenze betrifft, ist hervorzuheben, dass das Land an der unteren Donau (Dobrudscha, Südbessarabien) und noch mehr der Süden des Panonischen Beckens junge Kolonisationsgebiete sind, wo die innere Assimilierung noch wenig Fortschritte gemacht und wo es infolgedessen meist keine absolute ethnische Mehrheiten gibt; die staatliche Grenzziehung muss daher auch im Zeitalter der nationalen Staaten mit starken ethnischen Minderheiten rechnen; jedenfalls ist es am richtigsten dass bei der Zuteilung der Kolonisationsgebiete die relative ethnische Mehrheit ausschlaggebend bleibt.

Ganz anders sind die Bedingungen der ethnopolitischen Grenze in Slowenien zwischen den Slowenen und Deutschen. Diese können am besten an der Hand der allgemeinen europäischen volksgeschichtlichen Erscheinungen betrachtet werden. Alle grossen Völker in der mittleren Zone Europas haben eine in geschichtlicher, politischer, kultureller und ethnischer Hinsicht passive West- und aktive Ostseite; bei den Deutschen, Polen und Russen haben wir den Verlust nationalen Gebietes sowie kulturelle, politische und ethnische Entfremdung eigener Volksteile im westlichen Grenzgebiete und geschichtliche und nationale Expansion, politische, kulturelle und ethnische Angliederung, Kolonisierung sowie Assimilierung von fremdsprachigen Volksteilen in den östlichen Grenzgebieten (bei den Deutschen, Elsass, Belgien einerseits, Elbeslawensland, Teile der polnischen, tschechoslowakischen und slowenischen Gebiete andererseits; bei den Russen Verluste ausgedehnt Gebiete in Galizien, Wolhynien usw. an Polen und riesige Ausbreitung, verbunden mit Kolonisierung und Assimilierung, im Osten und Süden).

In den ethnisch passiven Gebieten begann im XIX Jahrh. fast überall eine nationale Wiedergeburt, die meist noch nicht ganz vollendet ist. Es ergeben sich daraus grosse Schwierigkeiten für die Ziehung der ethnopolitischen Grenzlinie, weil dabei die subjektive und die objektive Auffassung der nationalen Merkmale aneinander geraten. Die im Zustande der nationalen Regenerierung stehenden Völker verlangen bei der Grenzziehung die Anwendung des objektiven Prinzips, wobei vor allem der Moment der Muttersprache in Betracht kommt.

Unter diesem allgemein europäischen Gesichtswinkel muss man den Kampf um die deutsch-slowenische nationale Grenze betrachten sowie ihren heutigen Verlauf beurteilen. Vom Standpunkte der objektiven Theorie vom Wesen des Begriffes Nation und der Rolle der Muttersprache bei der Zuteilung der ethnischen Grenzgebiete muss die heutige plebiszitär bestimmte Staatsgrenze in Kärnten als ungerecht betrachtet werden.

Anton Melik